

RECENZIJJE, PRIKAZI I INFORMACIJE O PUBLIKACIJAMA — REVIEWS AND INFORMATION ON PUBLICATIONS

Zdravko Blažeković & Barbara Dobbs Mackenzie (ur.): *Music's Intellectual History*, Répertoire international de littérature musicale, New York 2009, str. 938, ISBN 978-1-932765-05-2

Znanstveni skup pod naslovom *Music's Intellectual History: Founders, Followers & Fads, First Conference of the Répertoire International de Littérature Musicale* (The City University of New York Graduate Center, 16.-19. 3. 2005.) sada je u obliku opsežne knjige pred nama. Sjajna knjiga, sjajna tehnologija proizvodnje izgrađena na resursima rilmovskih baza i umreženih podataka i sintagmi, umreženih izvora, živih organizama muzikoloških, historiografskih i širinom obrađenih predmeta usustavljenih podataka. Već je naslov knjige *Music's Intellectual History* izazov za sebe. Ovako izdvojen iz naslova skupa (i zatim višekratno ponovljen kod mnogih sudionika) doista djeluje pretenciozno kao naslov knjige, no potruditi se valja i za razumijevanje. Predgovor nudi mogući odgovor. S obzirom na širenje istraživačkih područja, uočljivih osobito u RILM-ovoj seriji *Speaking on music* otvorio se pogled na glazbom obilježene mnoge teme koje obuhvaćaju intelektualnu povijest. Pretenciozno da, ali za skup razumljivo — iako je skup obilježen, ovdje je to važno reći, glazbenom historiografijom.

Zatim, vrijedna pažnje jest pozicija temâ u sustavu suvremene (ujedno globalizirane, umnožene, preigrane, amerikanizirane/prije recesije i sl. muzikologije i etnomuzikologije). »Dirigent staroga kova« nalazi se kao obična rečenica mnogih glazbenih kritika i to nikoga ne smeta, dapače. Ljudi očekuju glazbu, umjetnost, emocije. No muzikolozi čeznu za novim i ne stvorivši dovoljno značajnu količinu baznih blaga staroga. Oni prelaze na novo, jer, čini im se da moraju biti u trendu, *trendy*.

Svakako je glazbena historiografija umirujući predznak i zaštitni znak prirode ovih propitivanja. Uostalom, skup je tako zamišljen i takvim se ostvarivao u finalnom proizvodu (nakon oko 100 sudionika okupljenih u radu 24 sesije). Do cilja je stiglo 66 tekstova raspoređenih u cjeline: *Personalities: Music Scholars;*

Personalities: Composers; National Studies; Encyclopedias; Periodicals; Historiography & Its Directions.

Na prvome mjestu valja odati priznanje našem kolegi Zdravku Blažekoviću, zamašnjaku svih nastojanja i njegovoj kolegici u stalnom radnom zadatku (uređivanju RILM-a), suorganizatorici i suurednici Barbari Dobbs Mackenzie. Svi su zahvalni na izvrsnoj ideji i izvrsnoj organizaciji. Historiografija je bila u prvom planu i to bez temeljnih ograničenja na užu historiografiju s obzirom na znanstvene početke, čime je informiranost o izvorima od 16. stoljeća nadalje bila potpunija. RILM je također bio u važnom planu: RILM-ove serije, baze, sudionici, autorski aparat.

Nadalje, širina i na neki način ekskluzivnost odabranih sadržaja razvila se u tematiziranim cjelinama sustavnih poglavlja. *Personalities: Music Scholars* donosi: teoretičara Sebald Heydena i venecijanskog povjesničara Pietra Gaetana iz 16. stoljeća; Leopolda Mozarta; Jean-Jacquesa Rousseaua, Charlesa Burneya i Johna Hawkinsa u 18. st.; Antona Schindlera, Hansa Christiana Andersena, Wilhelma Heinricha Riehla, Franju Ksavera Kuhača, Camillea Saint-Saënsa, i Angela De Santija u 19. st. i tvorce moderne znanosti Henrija de Curzona, Friedricha Ludwiga, Jacquesa Handschina, Pierrea Aubryja, Curta Sachsa — do Dragana Plamenca, zatim Bencea Szabolcsija i Roberta Stevenson. *Personalities: Composers* obuhvaća J. S. Bacha, Händela, Wolfa, Schönberga, Stravinskoga i Ligetija. *National Studies* obuhvaćaju Afriku, Brazil, Hrvatsku, Dansku, Francusku, Njemačku, Mađarsku, Indiju, Italiju, Novi Zeland, Rumunjsku i SAD. *Encyclopedias* sadrže studije o metodološkim postupcima i leksikografskim nastojanjima u Njemačkoj, Sovjetskom Savezu i Ujedinjenom Kraljevstvu. *Periodicals* analizira nekoliko časopisa i, konačno, *Historiography & Its Directions*, među ostalim, analizira pojam *folk music* s obzirom na činjenicu da sredina 20. stoljeća mijenja parametre pristupa; promatraju se nove sklonosti kontekstualnim studijama, pored ostaloga diskutiraju se metode u pisanju glazbeničkih biografija, ali i odnosi između muzikologije i fikcije; slijedi (premda je bilo važnih pitanja i u ranijim cjelinama) »performance«, od traganja za znanjima oko izvedbi u 16. stoljeću do »izvedbi« muzikologijskoga karaktera. Ovaj sažeti pogled na težišta, kada je o podjelama i najvažnijim mjestima riječ, nikako ne iscrpljuje brojnost obuhvaćenih pojava, bilo da se radi o osobama istraživača ili skladatelja (i njihovih krugova u kojima djeluju), bilo da se radi o općim mjestima ili o posebnostima.

Ta posebna mjesta započinju najstarijim historiografijama i u ponekim slučajevima snažnom utjecaju na suvremenike, zatim tijekom stoljeća sve do danas. U odjeljku *Personalities: Music Scholars* impresivan je rad Ruth DeFord o Sebaldu Heydenu (1499.-1561.), za koga se pita: »The first historical musicologist?«, kao i *To write historically about music during the 16th century: Pietro Gaetano Philippea Vendrixa*. Izdvaja se, nadalje, npr. u *National Studies* rad Xaviera Bisaróa *Entre instrumentalisation et sécularisation: L'historiographie du plain-chant de Nivers à Lebeuf*.

Ipak, valja spomenuti neke stvarčice koje »žuljaju«. Jedna od njih je previše opsežan takst Waltera Kreysziga, »*Leopold Mozart ... a man of much ... sagacity*«:

The revival of humanist scholarship in his Gründliche Violinschule (Augsburg, 1756). Zašto tako opsežan tekst u zborniku među uglavnom razumno ujednačenim opsezima. Samo je dodatak (istina iznimno koristan dodatak sa 103 ažurirane reference glazbenih teoretičara u djelima Leopolda Mozarta koja Kreyszig razmatra) zapremio dvadesetak tiskanih stranica.

Sudionici iz Hrvatske, troje, nisu malobrojni, osobito ako se ima u vidu opsežan broj stranica Zdravka Blažekovića, koji je zaslužan i za istovrsni tekst objavljen u njegovoj koautorskoj knjizi kao rezultat dugogodišnjeg rada na projektu Hrvatska glazbena historiografija voditeljice Sanje Majer-Bobetko (Sanja Majer-Bobetko — Zdravko Blažeković — Gorana Doliner: *Hrvatska glazbena historiografija u 19. stoljeću*, HMD, Zagreb 2009, ISBN 978-953-6090-38-92009); zaslužan je također, što je ovdje već naglašeno, za ovako razvijenu ideju skupa, a zatim i zbornika, te na kraju za ilustraciju na koricama koje su specifični *hommage* njegovoj domovini Hrvatskoj (knjižnica Franjevačkog samostana u Šibeniku). Njihovi objavljeni radovi, redom u knjizi su: Zdravko Blažeković: *Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911) and the beginnings of music scholarship in Croatia*; Ennio Stipčević: *Music historiography and terra incognita: The case of Dragan Plamenac*; Sanja Majer-Bobetko: *The founders of Croatian music historiography: Music, history, politics, and ideology*.

Umjesto zaključka slijedi popis 66 autora i priloga kojima ilustriram vrijednosti znanstvenog okupljanja, brojnost i značenje tematika.

Personalities: Music Scholars

Ruth DeFord: *Sebald Heyden (1499-1561): The first historical musicologist?*; Juan José Pastor Comín: *Musical transmission of Garcilaso de la Vega's poems in Cervantes's texts*; Philippe Vendrix: *To write historically about music during the 16th century: Pietro Gaetano*; Walter Kreyszig: »Leopold Mozart ... a man of much ... sagacity«: *The revival of humanist scholarship in his Gründliche Violinschule (Augsburg, 1756)*; Edward Green: *The impact of Rousseau on the histories of Burney and Hawkins: A story in the ethics of musicology*; Theodore Albrecht: *Anton Schindler as destroyer and forger of Beethoven's conversation books: A case for decriminalization*; Anna Harwell Celenza: *Music history as reflected in the works of Hans Christian Andersen*; Sanna Pederson: *An early crusader for music as culture: Wilhelm Heinrich Riehl*; Zdravko Blažeković: *Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911) and the beginnings of music scholarship in Croatia*; Timothy Flynn: *Camille Saint-Saëns musicologist? Effects, influence, and traditions*; Antonio Lovato: *The Cecilian movement and musical historiography in Italy: The contribution of Angelo De Santi*; Bérengère de L'Épine & Pauline Girard: *Léo Delibes by Henri de Curzon: A stereotypical biography of a French musician in the early 20th century*; Anna Maria Busse Berger: *The origins of the agenda of medieval musicology: Friedrich Ludwig and Jacques Handschin*; Rémy Campos: *The founding of French musicology: Looking around Pierre Aubry's workshop (1890-1910)*; Florence Gétreau: *Curt Sachs as a theorist for music museology*; André Balog: »Those unheard are

sweeter...«? Hungarian music and musicians in the 20th century: An incomplete history; Ennio Stipčević: Music historiography and terra incognita: The case of Dragan Plamenac; Lóránt Péteri: God and revolution: Rewriting the absolute. Bence Szabolcsi and the discourse of Hungarian musical life; Andreas Vejvar: Orpheus in the jungle: Constructing music history in a novel; Beatriz Magalhães-Castro: Robert Stevenson's Iberian world connections: Haydn and interconnected music histories in Latin American studies.

Personalities: Composers

Mark Burford: *Nationalism, liberalism, and commemorative practice: A tale of two 19th-century Bach editions*; David Hunter: *Writing a nation's musical taste: Hawkins, Burney, and the popularization of Händel in the first histories of music*; Ilias Chrissochoidis: *Handel's reception and the rise of music historiography in Britain*; Heather Platt: *Hugo Wolf and the »evolution« of the lied*; Sabine Feisst: *Schoenberg in America reconsidered: A historiographic investigation*; Valérie Dufour: *Stravinsky stratège? Le compositeur face à l'exégèse de son œuvre en Europe (1926-34)*; Rachel Beckles Willson: *Reconstructing Ligeti*.

National Studies

Xavier Bisaro: *Entre instrumentalisation et sécularisation: L'historiographie du plain-chant de Nivers à Lebeuf*; Cécile Reynaud: *»The judgment of Paris«: Evaluations by the Académie des Beaux-Arts of works by winners of the Prix de Rome (1803-ca.1840)*; Stefan Morent: *Viewing the past: Differing concepts of early music history in 19th-century Germany and France*; James Deaville: *The Allgemeine Deutsche Musikverein: Forming German national identity through new music*; Ivano Cavallini: *The rise of music historiography in Italy in the second half of the 19th century: Between positivism and evolutionism*; Marco Di Pasquale: *The music of the Italian Renaissance as a national myth*; Sanja Majer-Bobetko: *The founders of Croatian music historiography: Music, history, politics, and ideology*; Sindhumathi K. Revuluri: *Harmonizing the past*; Frédéric Lemmers: *Les traductions d'opéras au travers de l'enregistrement sonore: Quatre enregistregiments de la sérénade de Don Juan dans quatre traductions françaises différentes*; Karen Ahlquist: *A matter of faith: Intellectual history, institutional governance, and musicians' education in the early-20th-century USA*; Cleveland Johnson: *The first All-India Music Conferences and the advent of modern Indian musicology*; Timothy J. Cooley: *How 19th-century musical folklore created Poland's Górale diaspora in 20th-century Chicago*; Lynn Hooker: *Ideas about »Hungarian music« in early Hungarian musicology*; Michael B. Beckerman: *Nettie Quinn's guide to nationalism in music*; Beate Kutschke: *Musicology and the force of political fiction: The debate on politically engaged music at the beginning of the 1970s*; Marin Marian-Bălașa: *Communist ethnomusicology and the formation and growth of nationalist ethnocentrism*; Luana Stan: *Constructing policies of*

image and identity: The local and global in Romanian musicology after the Second World War; James Melo: Macunaíma out of the woods: The intersection of musicology and ethnomusicology in Brazil; Niels Krabbe: Den europæiske musikkulturs historie (1982-84) and its ideological and academic background; Martin Lodge: Music historiography in New Zealand; Daniël G. Geldenhuys: Enlightening a continent: The legacy of a music history in Africa.

Encyclopedias

Nico Schüler: *Hugo Riemann's Musik-Lexikon as a mirror of German music history; Melita Milin: The place of small musical cultures in reference books; Philip Ewell: Russia's New Grove: Priceless resource or propagandistic rubbish?; Urve Lippus: A man and his portraits: The image of Gustav Ernasaks in (Soviet) writings on music.*

Periodicals

Robin Wallace: *The Allgemeine musikalische Zeitung: Cradle of modern musicology; Carol Padgham Albrecht: Leipzig's Allgemeine musikalische Zeitung and the Viennese Classical canon; Tatjana Marković: Intertextual relations between the Serbian and Viennese concepts of 19th-century music periodicals; Michel Duchesneau: La Revue musicale (1920-40) and the founding of a modern music; Danick Trottier: Towards a topology of aesthetic discussion contained in La Revue musicale of the 1920s; Marie-Noëlle Lavoie: Dance in Henry Prunières's La Revue musicale (1920-40): Between the early and the modern.*

Historiography & Its Directions

Nicholas Cook: *Changing the musical object: Approaches to performance analysis; Daniel Leech-Wilkinson: Musicology and performance; James R. Cowdery: Kategorie or Wertidee? The early years of the International Folk Music Council; James Robert Currie: Music's context: Genealogical and political considerations; Zbigniew Granat: Rediscovering »sonoristics«: A groundbreaking theory from the margins of musicology; Vanessa Hawes: Numbering fetishism: The history of the use of information theory as a tool for musical analysis; Jolanta T. Pekacz: Musical biography — Further thoughts; Michael Saffle: Musicology and fiction.*

Gorana DOLINER
Zagreb

Jelena Knešaurek Carić (prir. i prev.), Mihael Šilobod-Bolšić: Osnova gregorijanskog ili koralnog pjevanja. Latina et graeca, Institut za klasične jezike i antičku civilizaciju, Biblioteka Latina et graeca, Zagreb 2009, str. 194, ISBN 978-953-6565-04-7

Agilni zagrebački izdavač, »Latina et graeca, Institut za klasične jezike i antičku civilizaciju«, kao svoju 60. knjigu i 44. naslov (!), a nakon Eshilove *Orestije*, objavio je latinski izvornik i prijevod djela Mihaela Šiloboda Bolšića *Osnova gregorijanskog ili koralnog pjevanja*, što ga je prevela i za ovu priliku za tisak priredila Jelena Knešaurek Carić, a koje je prvi put objavljeno u Zagrebu 1760. godine. Ovo izdanje sastoji se od uvoda (str. 5-36), napomena o transkripciji i prijevodu (str. 37), samog dvojezičnog (latinski, hrvatski) teksta *Fundamentum cantus gregoriani seu choralis pro captu tyronis discipuli ex probatis authoribus collectum et brevi ac facili dialogica methodo in lucem expositum ... / Osnova gregorijanskog ili koralnog pjevanja, prilagođena učeniku početniku, sastavljena od vrsnih autora te kratkom i lakom metodom dijaloga na svjetlost izložena ...* (str. 38-151), suvremene transkripcije *Te Deuma* (str. 153-185), popisa literature (str. 187-191) te sadržaja (193-194). Sama *Osnova* sastoji se od šest dijaloga: I. O izumitelju glazbe ili pjevanja; II. O crtovlju, notama i ključevima; III. O solmizaciji; IV. O intervalima i konsonancama; V. O savršenim i nesavršenim tonusima; VI. O intonacijama.

Nemam ovdje namjeru predstaviti samo Šilobod-Bolšićevo (dalje samo: Šilobod) djelo, jer to je stvar neke buduće, zasad još neistražene i nenapisane rasprave o povijesti i estetici glazbe hrvatskih autora djelatnih u 18. stoljeću. Pozabavit ću se stoga u ovome prikazu samo ovim izdanjem i nekim odrednicama općeg kulturološkog konteksta nastanka izvornika, prikazujući i varirajući komentarima i nadopunama — uz neke nove — teze iznesene u autoričinu Uvodu.

Što se Šilobodove ličnosti tiče, zanimljivo je konstatirati da je ovo djelo napisao kao 36-godišnjak, dakle kao relativno mlada osoba, s očito još svježim sjećanjem na mjesta svojega školovanja (nakon Zagreba: Beč, Bologna) i eventualne osobne veze s ličnostima na tim mjestima. Nije, naime, slučajno da su tri primjerka *Fundamentuma* pronađena upravo u Beču, Bologni i Bressanoneu: zacijelo je Šilobod poslao po jedan primjerak svojega djela osobama ili knjižnicama ustanova kod kojih se školovao (Beč, Bologna) ili nekim drugim putem crkvenih veza (današnji talijanski grad Bressanone u autorovo je doba bio južnotirolski grad Brixen, pod jurisdikcijom austrijskih crkvenih vlasti). J. Knešaurek Carić s pravom je upozorila da većina hrvatskih autora 20. stoljeća, koji su pisali povijesne, znanstvene i/ili kulturološke preglede intelektualne produkcije starijih hrvatskih pisaca (npr. V. Bazala, R. Bogišić, Z. Črnja, K. Georgijević), nije uzela u obzir Šilobodovo djelo s područja teorije glazbe (ali su naglasili njegovu prosvjetiteljsku djelatnost, npr. na području matematike).¹ Mišljenja sam da mogu odgovoriti na autoričino retoričko

¹ Autorica je, međutim, propustila registrirati da je 6. 11. 2008. u Svetoj Nedelji održan znanstveni skup o M. Šilobodu, na kojem je dr. Katarina Koprek izlagala o Šilobodovu doprinosu koralnom pjevanju u Zagrebačkoj biskupiji 18. i 19. stoljeća. Ista je znanstvenica, osim svojega u Uvodu citiranog

pitanje (»Ili su ga možda smatrali manje važnim?«, str. 10) s uvjerenjem potvrđno, jer me, nažalost, višedesetljetno iskustvo uvjerilo da područje glazbe u cjelini njezine teorije i prakse, kako povijesne tako i aktualne, suvremena hrvatska humanistička javnost (uz dragocjene časne iznimke) ne tretira u okvirima kroatologije (tj. »Croatian Studies« u najširem smislu) kao ravnopravno drugim umjetničkim i znanstvenim disciplinama.

Mislim da je uputno, pa i poželjno, pokušati shvatiti nastanak Šilobodova *Fundamentuma* u kontekstu hrvatskih povijesnih i kulturnih, poglavito pedagoško-obrazovnih prilika, o čemu autorica naširoko raspravlja u svojem Uvodu. Slažem se s njezinom tvrdnjom da je jedna od važnih komponenata u procjeni nastanka, smisla i vrijednosti *Fundamentuma* ukupno ozračje prosvjetiteljstva kao »duha vremena«, ali da je prosvjetiteljstvo u hrvatskim zemljama drukčijeg karaktera od onoga u zapadnoj i srednjoj Europi. Vodi ga, naime, gotovo isključivo plemstvo i svećenstvo, među kojima pripadnici ovog potonjeg društvenog sloja — logikom puno izravnijeg kontakta s pukom nego što je to slučaj s plemstvom — shvaćaju da se u Hrvatskoj 18. stoljeća, koja je »... marginalizirana, rascjepkana pokrajina austrijskoga carstva koja je pretežno služila regrutaciji vojske za bečki dvor« (str. 19), prosvjetiteljske tendencije u toj fazi mogu realno implementirati samo kao unapređenje osnovnih vještina za preživljavanje, elementarno opismenjavanje te stvaranje svijesti o potrebi školovanja. No, Šilobodov *Fundamentum* ne spada u kontekst ni crkvenog ni marijaterezijanskog laičkog ustrojstva osnovnog školstva, već pripada jednom specifičnom segmentu uske specijalizacije srednjeg i višeg školstva. Lociravši ga, dakle, lako i s pravom, u područje udžbenika, otvara se potom niz specijaliziranih pitanja, na koja autorica Uvoda uglavnom odgovara valjanom argumentacijom. Tako, na primjer, sasvim je plauzibilno obrazloženje zašto je pisan na latinskome (jer su tekstovi korala i svih liturgijskih knjiga u Zagrebačkoj biskupiji na latinskome — tu nema glagoljaške komponente; jer su svi malobrojni glazbenoteorijski izvori koje citira na latinskome, osim A. Banchierija — Boetije, J. de Muris, Guido iz Arezza, J. B. Samber, te možda implicitno i P. de Cruce i Jakov iz Liègea;² jer je bio namijenjen za praktičke potrebe pjevača korista koji su kao klerici svi znali latinski), samo dvije godine nakon što je isti autor objavio *Aritmetiku Horvacku* na hrvatskome. Iako nedokazana, vjerojatna je i pretpostavka da je zagrebački Kaptol bio ona instanca koja je od Šiloboda naručila *Fundamentum* za svoje konkretne potrebe. No, ponešto sumnje u tu problematiku unosi motrište koje uzima u obzir izbor autora: kako to da se takva za Crkvu važna knjiga naručuje kod seoskog župnika (Šilobod je cijeli život proveo kao župnik provincijalnih župa na rubu šire zagrebačke regije — u Martinskoj Vesi

diplomskog rada iz 1987. (Institut za crkvenu glazbu, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu), objavila 2007. članak »Gregorijanski manual *Fundamentum cantus gregoriani seu choralis* (1760.) Mihajla Šiloboda-Bolšića« u zagrebačkom časopisu *Povijesni prilozi* (br. 33, str. 311-330).

² K. Koprek iznosi hipotezu da je Šilobodov priručnik možda nastao po uzoru na djelo *De Musica libri sex* sv. Augustina; usp. citirani članak u bilj. 1, str. 313.

kraj Siska i u Sv. Nedelji kod Samobora)? Zar na Kaptolu među kanonicima nije bilo istaknutijeg glazbenog stručnjaka od Šiloboda? Što je, na primjer, s Jurjem Bistričkim kojem je povjerena »cenzura«, tj. odobrenje (*approbatio*) za tiskanje. A ako je pak Šilobod bio u svoje vrijeme stručno najpozvaniji za takav posao (F. Dugan i J. Andreis čak su svojedobno pretpostavili da je Šilobod možda bio redaktor trećeg, zagrebačkog izdanja *Cithare octochorde* iz 1757.), zašto ga Kaptol nije povukao u Zagreb, sjedište i središte biskupije? Ili je možda ipak Šilobod ovo svoje djelo u primarnoj intenciji samostalno zamislio kao »zakašnjeli« humanist 18. stoljeća, iz idealističkih pobuda ali s praktičkim refleksom? Odgovor na ovu zagonetku možda će pružiti neka buduća na to usmjerena istraživanja. Zanimljivo je još jedno pitanje koje otvara J. Knešaurek Carić: pitanje stručne literature što je bila na raspolaganju Šilobodu za pisanje *Fundamentuma*, kako one koju navodi tako i one šire. Čini se da tu odgovor ide u smjeru teze da je osnovni zamišljaj i koncepcija ovog djela možda ipak bila Šilobodova osobna preokupacija još iz studentskih dana (uz raspolaganje fondovima bogatih knjižnica Beča i Bologne), jer je teško pretpostaviti da su mu neka glazbenoteorijska djela srednjovjekovnih autora bila pri ruci u zagrebačkoj Kaptolskoj knjižnici, a sasvim sigurno to nije bio slučaj s njegovim osobnim skromnim župnim zbirka knjiga. Nadalje, prouči li se dobro tekst njegova »Predgovora čitatelju«, nije li indikativno da spominje tek neke opće glazbene situacije, pozivajući se pritom samo na Vergilija i Platona, a nigdje ne spominje Kaptol, narudžbu, konkretne potrebe određene sredine ili što sličnoga. Svakako, međutim, Šilobodova konstatacija da je ovo djelo napisao na određeni način jer je »... nedostajala lakoća i jednostavnost prikladna nevještom i tromom duhu mladih« (str. 45) svjedoči o tome da je praktički vječan problem (u 18. stoljeću kao i danas) u svakoj pedagogiji, općoj i specijaliziranoj, što će nekompetentni i nemotivirani pedagozi nužno ostaviti mlade u »tromom stanju duha«, tj. nezainteresiranosti, odbojnosti i »nevješnosti«, tj. neupućenosti mladih ljudi, učenika i studenata. I vice versa, što stvara »circulus vitiosus« koji dobro razumiju svi uključeni u današnji školski ustroj u Hrvatskoj...

Nešto slabijim dijelom uvodnoga teksta čini mi se potpoglavlje o glazbenom životu Zagreba. Inače s pravom isticana glazbena djelatnost i značenje franjevača i isusovaca u hrvatskom glazbenom baroku, te osobito svjetovno muziciranje na Gradecu (s inače zanimljivom »institucijom« javnoga plesa) mislim da nemaju gotovo nikakve izravne veze s nastankom Šilobodova *Fundamentuma*. Drukčiji je slučaj s potpoglavljem o glazbi u zagrebačkoj katedrali s dobro primijenjenom i poentiranom opaskom o važnosti kanonika kantora (= *pojac!*), uzetom iz Jambrešić-Sušnikova rječnika tiskanog u Zagrebu 1742. Također držim da je ispravna i važna pretpostavka da je potrebu za kratkim udžbenikom iz gregorijanike očitovale ne samo zagrebačko sjemenište, kao jedini izvor koralista u katedralnom zboru do Vrhovca (taj bi poticaj bio primaran), nego i zborovi dviju crkvenih instanci na Gradecu: crkve sv. Katarine i sv. Marka, te da je to osnovna namjena koju je *Fundamentum* ispunio bez obzira na spomenute moguće razne uvjete njegova nastanka. Zanimljivo je motrište koje uzima u obzir tzv. Zagrebački obred i njegovu

nezaobilaznu glazbenu sastojnicu, o čemu bjelodano svjedoči i autoričin popis primarnih izvora i tiskanih pjesmarica, nastalih i sačuvanih u katedralnim zbirkama. Šilobodov *Fundamentum* podjednako uspješno podupire i koralnu praksu »svih crkava rimskog obreda« i »vrlo star običaj pjevanja kora naše zagrebačke stolne crkve«, kako stoji u Odobrenju cenzora (str. 43), i stoga ne treba čuditi da je »preživio« Vrhovčevu reformu s kraja 18. stoljeća te ostao upotrebljiv u praksi, kako neki tvrde, punih stotinu godina nakon objavljivanja. *Fundamentum*, dakle, nije nastupao protiv Zagrebačkog obreda i njegove prakse, a s lakoćom se prilagodio novim potrebama (i diktatima) jozefinskog i postjozefinskog razdoblja.

Ovim pitanjima, problemima i spoznajama dodao bih još neke nespomenute u uvodnome tekstu. U nevelikom, ali ne i nezanimljivom i vrlo raznolikom nizu glazbenoteorijskih tekstova hrvatskih autora 18. stoljeća (Đ. Baglivi, T. Kovačević, P. Serra, J. F. Domin, J. Bajamonti i neki drugi) Šilobodov je jedini u Hrvatskoj tiskani sačuvani tekst takve vrste (Kovačevićev *Brevis cantus gregoriani notitia* iz 1701. još nije pronađen). Nadalje, Šilobodov bi *Fundamentum* valjalo ocijeniti i u odnosu na tri izdanja *Cithare octochorde*, uvodeći možda i problematiku odnosa u uporabi i svojevrstne ravnoteže između »službenih« napjeva na latinskome i onih na vernakularnim jezicima (prije svega na kajkavskom koji tada još figurira kao književni jezik sjeverozapadne Hrvatske). I konačno, potrebu za razumljivim i široko upotrebljivim udžbenikom za koralno pjevanje u kontinentalnoj Hrvatskoj sredinom 18. stoljeća valja svakako razmatrati u kontekstu širenja, obnove i jačanja velike Zagrebačke biskupije, što se zbiva prije svega u njezinim istočnim predjelima u okvirima svojevrstne »rekonkviste« nakon posljednjeg protuturskog rata 18. stoljeća, završenog 1739. O ogromnoj potrebi za novim svećeničkim kadrovima u drugoj polovici toga stoljeća jasno i svakome vidljivo svjedoči izgradnja stotina kasnobaroknih crkava koje i danas daju dominantni kasnobarokni pečat vizualnom identitetu mnogih naselja sjeverne Hrvatske od Zagorja do istočne Slavonije i Srijema. Te je crkve trebalo doslovce »napučiti« obrazovanim svećenicima, pri čemu je bila aktualna i neizbježna obvezatna izobrazba i na području glazbe (uključujući gregorijansko pjevanje). Umrežen u takvu složenu situaciju različitih silnica — glazbenopraktičkih, strateško-crkvenih, kulturoloških, crkvenopovijesnih i dr. — Šilobodov *Fundamentum* svakako je zaslužio ovako pripremljeno novo izdanje kao prvorazredni dokument za bolje razumijevanje jednog vremena i jednog prostora koji su sredinom 18. stoljeća napokon pred sobom nakon duljeg teškog razdoblja imali svijetlije perspektive od dotadašnjih.

* * * * *

Transkripciju i prijevod Šilobodova teksta J. Knešaurek Carić svojim su redaktorskim intervencijama nadgledali i unaprijedili naši vrhunski stručnjaci-latinisti Darko Novaković i Neven Jovanović, što je jamstvo krajnje pouzdanosti i ozbiljnosti u prezentaciji teksta ovoga, na neki način jubilarnog izdanja, tiskanog

249 i objavljenog točno 250 godina nakon izvornika. U njemu je tekst transkribiran u skladu sa suvremenim uzusima pisanja latinskog (uključujući interpunkciju), ispravljene su greške iz izvornika, a što se glazbenih priloga tiče, uz originalni tekst doneseni su faksimili originalnog notnog pisma, dok su uz prijevode donesene transkripcije. Završni *Te Deum* donesen je samo u transkripciji. U ovome izdanju rabljen je kao predložak primjerak *Fundamentuma* iz knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu.

Stanislav TUKSAR
Zagreb